

Europees herstel

Volgens de laatste cijfers van het CBS vertoont de industriële productie in Nederland een voorzichtig herstel. Daarmee lijkt de tocht door het conjuncturele dal ten einde te komen. Voor Europa als geheel is de algemene indruk dat de economie weer zal opleven, maar in veel minder sterke mate dan in de VS en Azië. De Europese concurrentiepositie baart zorgen.

Gemeten aan de verhouding tussen export en import per sector is de concurrentiepositie van belangrijke Europese sectoren als de chemie, de automobielenindustrie en de textiel de afgelopen tien jaar fors verslechterd. De voedings- en genotmiddelenindustrie vertoont een opmerkelijke opmars en de Europese vliegtuigbouw verkeert in een fase van consolidatie en voorzichtige opleving. Per saldo echter overheerst het beeld dat er op de belangrijkste exportfronten terrein wordt ingeleverd, en deze trend zet zich voorlopig voort¹.

Eenzijds zou deze ontwikkeling kunnen samenhangen met de verplaatsing van de productie naar buiten Europa om te profiteren van comparatieve voordelen aldaar. Dit argument gaat echter vice versa op voor buitenlandse exporteurs die hun productie naar Europa verplaatsen, bij voorbeeld om de Europese handelsbarrières te omzeilen.

Anderzijds kan een verklaring worden gezocht in de de toenemende concurrentie die Europese ondernemingen op de wereldmarkt ondervinden. Comparatieve nadelen zijn bij voorbeeld hoge loonkosten en weinig flexibel werkende arbeidsmarkten. Een andere handicap is ook de sterk gefragmenteerde thuismarkt. De liberalisering van het Europese Witboek ten spijt, wordt de Europese markt verdeeld door natuurlijke verschillen als taal, cultuur en nationale belangen. Het is opmerkelijk dat een sanering van Europese bedrijfstakken door concentratie op grensoverschrijdende schaal binnen Europa zo weinig plaatsvindt. De liberaal ingestelde Britten staan bekend om hun hang naar behoud van identiteit. De dirigistisch ingestelde Fransen neigen naar staatsinterventie, al zijn de privatiseringen daar inmiddels in gang gezet. Samenwerkingspogingen van luchtvaartmaatschappijen om te komen tot een Europees consortium zijn al een paar keer gestrand vanwege nationale trots. Moeilijk overbrugbare culturele verschillen spelen de samenwerking parten, hetgeen vaak nog wordt verergerd door het ontbreken van politieke eensgezindheid.

Door de combinatie van hoge loonkosten en een relatief versnipperde thuismarkt raken Europese ondernemingen gevangen tussen de 'low cost'- en grootschalige 'high tech'-strategieën van de concurrentie. Om te concurreren op lage kosten zijn de Europese lonen te hoog. In industrieën waar schaal doorslaggevend is – dat is zowel bij de 'lage kosten'- als de 'high tech'-produkten het geval – heeft Euro-

pa door de versnipperde structuur zowel aan de aanbodzijde als aan de afzetzijde (door uiteenlopende consumentenvoorkeuren) van de markt geen schaalvoordeel: Europa is immers een lappendeken.

Europa kenmerkt zich door diversiteit. Daar waar culturele verschillen overbrugd moeten worden, mag worden verwacht dat Europeanen dat beter kunnen doen dan hun overzeese concurrenten. Daar waar ingespeeld wordt op een heterogene vraag en waar dus in zekere zin behoefte is aan maatwerk zijn Europese ondernemingen in het voordeel. Daar waar complexe overlegstructuren vereist zijn, lijken Europeanen het meest in hun element. Juist door hun ervaring met onderlinge verscheidenheid in achtergrond en doelstellingen, zouden zij bij uitstek geschikt moeten zijn in het bedenken van creatieve oplossingen voor individualistisch ingestelde afnemers.

Dienstverlening is de sector die hier het beste bij aansluit. Schaalvoordelen zijn hier in feite ervaringsvoordelen, die kunnen worden onttrokken aan een netwerk van kennis en contacten. Om in telkens nieuwe situaties oplossingen te vinden is dienstverlening voor de industrie van eminent belang. Industrie en diensten raken dus meer vervlochten. De (massa)fabricage van het produkt kan echter ook elders plaatsvinden, als dat goedkoper is. De toegevoegde waarde is dan echter al gecreëerd, namelijk met het opsporen van de wensen van de markt.

Benutting van de latente sterke kanten van Europa moet worden geprikkeld. Nationale belangen worden nu nog vaak afgeschermd, omdat verlies aan identiteit en invloed wordt gevreesd. Als dat zo is, zouden de culturele verschillen binnen Europa juist als zodanig moet worden erkend. De Europese eenwording vormt dan niet langer een bedreiging, maar eerder een kans om 'neue Kombinationen' aan te gaan. Daarmee wordt tevens een weg naar verder Europees herstel ingeslagen.

T.P. van Walderveen

1. Zie Eresco, *Europe in 1998*, blz. 54, verkrijgbaar bij NEI, Rotterdam.